

Nr 46.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till jordanskaffningsverksamhet inom Västerbottens och Norrbottens län; given Stockholms slott den 24 januari 1936.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Per Edvin Sköld.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 24 januari 1936.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sköld, anför:

I årets statsverksproposition har under nionde huvudtiteln, punkt 127, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, till Jordanskaffningsverksamhet inom Västerbottens och Norrbottens län för budgetåret 1936/1937 beräknats ett reservationsanslag av 800,000 kronor. Jag torde nu få ånyo anmäla detta ärende.

Jordanskaffningsverksamheten i allmänhet inom Västerbottens och Norrbottens län.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 28 juni 1935 tillkallade jag samma dag numera landshövdingen Carl Mannerfelt för att verkställa utredning och avgiva förslag rörande åtgärder till främjande av jordanskaffning m. m. i Västerbottens och Norrbottens län. I uttalande till statsrådsprotokollet nämnda den 28 juni rörande förevarande utrednings igångsättande anförde jag bland annat följande.

Anledning syntes knappast föreligga för antagandet, att i framtiden något större antal människor i vårt land skulle kunna försörjas vid jordbruket än vad som för närvarande skedde. De nuvarande statliga åtgärderna för jordanskaffning toge också mera sikte på att bereda bättre förhållanden åt personer, som redan hade sin utkomst vid jordbruket eller skogsbruket än att bereda rum åt folk från annat håll. En dylik principiell inställning till förevarande spörsmål torde bäst överensstämma med det svenska jordbrukets läge under nu överskådlig tid.

Emellertid torde en något annan syn på denna fråga låta sig försvara i vad gällde övre Norrland, enkannerligen Västerbottens och Norrbottens län. Orsaken härtill torde främst vara att söka däri, att befolkningmängden inom dessa län syntes vara i stadig tillväxt, vilket medförde att antalet av dem, som ej inom andra näringsområden kunde finna sin bärning, bleve särskilt stort. Därjämte torde emellertid nämnda län äga förutsättningar att tillgodose behovet av odlingsbar jord i större utsträckning än andra landsdelar. För odling tjänliga, ännu för sådant ändamål outnyttjade områden torde nämligen här vara talrikare än annorstädes. Slutligen borde märkas, att denna landsdel utgjorde ett underskottsområde i fråga om jordbruksprodukter. Åtskilliga skäl talade sålunda för att här vidtoges åtgärder, som direkt syftade till att lägga ny jord under plojen och bereda plats vid jordbruket åt flera människor.

De anordningar på förevarande område, som för närvarande funnes, lämnade emellertid ej möjlighet till en rationellt bedriven jordanskaffning och jordförmedling i den utsträckning som syntes önskvärd och genomförbar. Det kunde ifrågasättas, huruvida ej, därest en sådan skulle kunna komma till stånd, en centralisering av denna verksamhet vore nödvändig. Det syntes sålunda böra övervägas om det ej vore lämpligt, att jordanskaffningen inom Västerbottens och Norrbottens län anförtroddes antingen ett enda centralt organ eller, vilket måhända vore mera ändamålsenligt, ett centralorgan för vartdera länet. Centralorganets uppgift skulle förslagsvis bliva ej blott att anskaffa och till de jordsökande i samarbete med vederbörande egnehemsnämnd eller arbetarsmåbruksnämnd förmedla för ändamålet lämplig jord utan även att vid behov låta iordningställa ouppodlade områden och försätta dem i sådant skick, att de bleve tjänliga för det avsedda syftet. Vid den jordanskaffning, som skulle ankomma på centralorganet, torde ej blott enskild jord utan även kronomark böra ifrågakomma.

Utredningsmannen har den 31 juli 1935 avgivit betänkande med förslag i ämnet. Yttranden häröver hava efter remisser avgivits av statskontoret, lantbruksstyrelsen, domänstyrelsen, statens egnehemsstyrelse, statens jord-

nämnd, länsstyrelsen i Västerbottens län efter hörande av länets kolonisationsnämnd och egnahemsnämnd samt arbetarsmåbruksnämnden i Vilhelmina socken ävensom av länsstyrelsen i Norrbottens län efter hörande av sistnämnda läns kolonisationsnämnd och egnahemsnämnd, styrelsen för G. E. Broms' egnahemsstiftelse, styrelsen för Alträskis nybyggesnämnd samt arbetarsmåbruksnämnderna i Arvidsjaurs, Nederluleå, Gällivare, Nederkalix och Övertorneå socknar.

Utredningsmannens betänkande utmynnar i en hemställan, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1) besluta, att inom Västerbottens län och Norrbottens län finge, genom en för ändamålet i vartdera länet tillsatt särskild nämnd (jordanskaffningsnämnd), i enlighet med av Kungl. Maj:t fastställd instruktion bedrivas verksamhet med anskaffande, iordningställande och upplåtande av jord för bildande av jordbruksegnahem eller arbetarsmåbruk eller för ofullständiga jordbruks förseende med tillskottsjord;

2) medgiva, att Kungl. Maj:t finge besluta dels om överförande från statens domäners fond till jordanskaffningsnämnds förvaltning av för ändamålet lämplig kronojord, dels ock om inköp av enskild jord, tjänlig för jordanskaffningsverksamheten ifråga;

3) medgiva, att försäljningar eller andra upplåtelse från fastigheter, varå här avsedd jordanskaffningsverksamhet bedreves, finge utan riksdagens vidare hörande äga rum efter beslut av vederbörande jordanskaffningsnämnd;

4) bestämma, att jordanskaffningsverksamhet, varom här vore fråga, tillsvärdare ej finge hava större omfattning, än att sammanlagda kostnaden för företagen beräknades uppgå till för vartdera länet högst 750,000 kronor;

5) anvisa för ändamålet för budgetåret 1936/1937 under nionde huvudtiteln och benämningen Jordanskaffningsverksamhet inom Västerbottens och Norrbottens län ett förslagsanslag av 500,000 kronor; samt

6) bemyndiga Kungl. Maj:t vidtagna åtgärder i syfte att, sedan jordanskaffningsverksamhet som i 1) avsåges igångsatts, inom berörda län icke samtidigt finge, så vida ej Kungl. Maj:t av särskilda skäl funne annat vara erforderligt, påbörjas liknande företag genom försorg av kolonisationsnämnd, statens jordnämnd eller, med anlitan av jordanskaffningslån, egnahemsnämnd.

Under erinran att staten sedan lång tid tillbaka på olika sätt främjat jordbruksnybildning och annan dylik kolonisation för jordbruksändamål framhåller utredningsmannen inledningsvis — beträffande den hittillsvarande jordanskaffningsverksamheten — att de sålunda redan vidtagna åtgärderna i hög grad utmärktes av att det överlämnats åt den enskilde att själv sörja för uppbringande av den erforderliga jorden. Utredningsmannen anför vidare, att de riktlinjer för jordförmedling och jordanskaffning, som antagits vid egnahemsfrågans behandling vid 1928 års riksdag, och vilka angivits i kungörelsen den 8 juni 1928 (nr 219) med reglementariska föreskrifter rörande den statsunderstödda jordförmedlings- och jordanskaffningsverksamheten, i sak icke medfört ökad effektivitet på området. Orsaken härtill vore enligt utredningsmannen att söka bland annat däri, att erforderliga ekonomiska resurser och befogenheter för utövandet av

direkt, affärsmässig jordanskaffningsverksamhet icke lämnats. Vad anginge övre Norrland hade, anför utredningsmannen, intresset från orten för direkt jordanskaffning visserligen varit ganska stort, men på grund av bristande hjälpmedel och resurser hade ej mycket åtgjorts i avseende å systematisk jordanskaffning å enskild jord, med undantag dock för Norrbottens län under de allra senaste åren. Beträffande kronomark hade under åren 1918—1924 förekommit s. k. försökskolonisation å kronoparker i Norrland och Dalarna, ledd av den till Stockholm förlagda statens kolonisationsnämnd och bedriven medelst särskilda statsanslag för anläggandet av vägar, upptagandet av diken, byggandet av bostadshus och uthus, utlämnandet av odlingsbidrag m. m. Trots att nya, i detalj utformade regler för fortsatt kronoparkskolonisation antagits vid 1925 års riksdag, varefter den ännu gällande kungörelsen den 26 juni 1925 (nr 291) angående allmänna grunder för upplåtande av kolonat å kronoparker i Norrland och Dalarna utfärdats, hade inga dylika företag igångsatts sedan den tiden. Detta torde delvis få tillskrivas erfarenheterna från den nyssnämnda försökskolonisationen.

Rörande behovet av ytterligare åtgärder för jordanskaffning i övre Norrland och förutsättningarna därför anför utredningsmannen i huvudsak följande.

Enär man knappast hade att räkna med väsentlig intensifiering av jordbruksdriften i övre Norrland, torde för att plats vid jordbruket skulle kunna beredas flera människor erfordras, att nya jordbruk bildades eller att äldre s. k. ofullständiga jordbruk kompletterades medelst tilläggsodlingar.

Vad anginge övre Norrland, torde den sålunda önskade ytterligare jordbruksnybildningen näppeligen kunna ske på annat sätt än genom verklig nykolonisation, d. v. s. odlingsvärda markers ianspråktagande medelst nyodling och bebyggelse. Den i övre Norrland befintliga åkerarealen torde nämligen redan vara så uppdelad på olika brukningsdelar och så bebyggd, att det numera i flertalet fall knappast kunde anses försvarligt att ytterligare uppstycka de äldre brukningsdelarnas inägor. Det vore givet, att dylik delning av befintliga hemman här och var ännu mycket väl kunde ske, framför allt då de olika styckningslotterna, förutom sin del av den äldre åkern, erhöle lämpligt belägen odlingsmark. Men i stort sett hade denna uppdelning av den redan odlade jorden — främjad bland annat genom egnahems-lånerörelsen — i dessa trakter gått så långt, att det med hänsyn till folkökningen och den nya generationens i jordbrukarhemmen önskan och behov av att få kvarbliva vid jordbruket och erhålla egna jordbruk vore nödvändigt, att ny jord lades under plogen och nya brukningsdelar bildades.

Denna för övrigt redan pågående nykolonisation ginge i många fall fram på den vägen, att man med utgångspunkt från och med stöd av det äldre hemmet å dettas odlingsvärda utmarker och alltså genom en slags naturlig och successiv utflyttning skapade ett nytt jordbruk, ej sällan för något av barnen i den äldre gården. Dylik kolonisation, vilken ofta skedde å bondejorden, främjades genom egnahemslånerörelsen ävensom genom statens mångsidiga understödsverksamhet i avseende å utdikningar, väganläggningar m. m.

Men det finnes i berörda trakter säkerligen ett mycket stort antal i jordbruket uppvuxna, där verksamma personer, vilka icke på nyss antydda väg och ej heller eljest med anlitande av egnahemslåne- eller arbetarsmåbruks-

lånevägen lämpligen kunde anskaffa den för ett egnahemsjordbruk eller arbetarsmåbruk erforderliga jorden. Därtill komme, att då det gällde större sammanhängande odlingsområden, man givetvis ej kunde påräkna, att de enskilda personer, som därstädes önskade anlägga jordbruk av ett eller annat slag, själva kunde ordna med de omfattande gemensamma arbeten i form av dikes- och vägföretag m. m., vilka vore en förutsättning för att området över huvud taget skulle kunna exploateras. I sådant fall krävdes en samlad organisation med betydande ekonomiska resurser för att genomföra kolonisationsåtgärderna. De ansatser till systematisk jordanskaffning, som förekommit i övre Norrland, (exempelvis Broms' egnahemsstiftelses företag i Tornedalen samt Norrbottens läns hushållningssällskaps egnahemsnämnds arbeten å Fet- och Saltmyrarna i Arvidsjaur) hade också i huvudsak tagit sikte på exploatering av större sammanhängande odlingsmarker.

Det torde ej behöva närmare påvisas, att naturliga förutsättningar finnes för dylik kolonisation. Inom här ifrågavarande bygder finnes stora befolkningsgrupper, som vore i behov av att erhålla egnahemsjordbruk eller arbetarsmåbruk och som uppenbarligen vore väl skickade härför. Härmed åsyftades i huvudsak det klientel, varur egnahemslåntagare och arbetarsmåbruksinnehavare hittills plägat med framgång rekryteras, varjämte säkerligen inom den jordbrukande befolkningens krets liksom bland skogs- och flottningsarbetare i bygden finnes många mindre bemedlade, som lämpligen kunde ifrågakomma. Det vore en självklar sak, att man vid personvalet måste framgå med stor urskillning och synnerligen noga tillse, att vederbörande hade de rätta förutsättningarna, men uppenbart vore, att folkmaterial för en vidgad jordbruksnybildning i övre Norrland finnes inom respektive bygder. — Lika känt torde för den med dessa traktors förhållanden förtrone vara, att därstädes finnes ganska riklig tillgång å odlingsbar jord. Det hade ej ansetts nödigt att tynga eller fördröja utredningen med införskaffande av material på denna punkt. Erinras finge, att t. ex. 1925 års kolonisationssakkunniga verkställt undersökningar härom, varav framgått, att vederbörande läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott uppskattade tillgången på odlingsmark sålunda: inom Västerbottens län till cirka 140,000 hektar, därav ungefär 100,000 hektar utgjordes av större för jordbruksnybildning lämpliga områden, medan återstoden cirka 40,000 hektar lämpade sig för tilläggsodlingar; samt inom Norrbottens län till ungefär 275,000 hektar, därav cirka 75,000 hektar utgjordes av större för jordbruksnybildning lämpliga områden och resten vore tjänlig för äldre jordbruks utveckling. Även om dessa uppskattningar skulle vara optimistiskt gjorda — de vore dock verkställda av länens jordbruksorganisationer — kunde man säkerligen utgå från, att ifrågavarande bygder ännu inrymde rika möjligheter till jordbrukets utbredning. Av det sagda torde framgå, att inom Västerbottens och Norrbottens län behov finnes av mera målmedveten verksamhet med framskaffande och tillgodogörande av jord — särskilt odlingsmark — för bildande av nya jordbruk av egnahemstyp eller arbetarsmåbrukstyp samt för utveckling av äldre ofullständiga jordbruk. Likaså torde det vara uppenbart, att erforderliga förutsättningar härför finnes i form av å ena sidan lämpliga jordsökande i bygden och å andra sidan tjänliga odlingsområden. Vad det i huvudsak gällde vore alltså att organisera ett praktiskt-ekonomiskt arbete för resursernas tillvaratagande och riktiga utnyttjande.

Vad angår frågan om lämpligt organ för handhavandet av jordanskaffningsverksamheten framhåller utredningsmannen, att

verksamheten med framskaffande och utväljande av tjänliga jordområden, dessas förvärvande, planläggningen och utförandet av sådana iordningställningsarbeten som dikes- och vägföretag, bebyggelsens ordnande samt hela fastighetsaffärens och kolonisationsföretagens förvaltning i övrigt krävede en skicklig och intresserad ledning, som borde hava förståelse både för sakens ekonomiska sida och för dess sociala vikt. Organet borde hava den ställning, att det kände sig hava ansvar för företaget. Det borde därför hava mycket stor egen befogenhet samt vara utrustat med goda resurser i avseende å personal och rörelsekapital, men givetvis underkastat kontroll.

Beträffande spørsmålet huruvida någon redan befintlig organisation lämpligen kunde användas eller om ett nytt organ borde tillskapas har utredningsmannen ansett följande möjligheter kunna övervägas, nämligen att verksamheten handhades av a) statens jordnämnd, b) vederbörande kolonisationsnämnd, c) vederbörande läns hushållningssällskaps egnahemsnämnd, d) ett särskilt för ändamålet tillsatt organ inom vartdera länet. Alternativet med statens jordnämnd såsom organ för verksamheten i fråga har utredningsmannen bestämt avstyrkt av bland annat det skäl, att det vore nära nog omöjligt, att från Stockholm leda och följa nämnda verksamhet. Vad kolonisationsnämnderna beträffar hava ej heller dessa syntes utredningsmannen lämpliga för ändamålet. Utredningsmannen framhåller, att sagda nämnder fått en speciell uppgift, nämligen att sanera förhållandet å de för drygt tio år sedan utlagda kolonaten å vissa kronoparker och att särskilt från riksdagens sida kommit till uttryck ett intresse av att kolonisationsnämnderna avvecklades. Vad slutligen de båda under c) och d) upptagna alternativen angår har utredningsmannen ansett sig böra förorda det sist nämnda. Utredningsmannen anför härom i huvudsak följande.

Att för ändamålet anlita den statsunderstödda egnahemsorganisationen, nämligen de båda länens hushållningssällskaps egnahemsnämnder samt egnahemsombuden och egnahemskommittéerna i socknarna, torde ur många synpunkter allvarligen kunna övervägas. Likväl torde det kanske bliva nödvändigt att ur diskussionen avföra även detta alternativ. Vid några tillfällen under de senaste åren hade statsmakterna, då det gällt nya former av stödverksamhet på egnahems- och jordbruksområdena, avböjt tanken att pålägga hushållningssällskapen och egnahemsnämnderna nya dylika uppgifter — såsom exempelvis stödlåneverksamheten och arbetarsmåbrukslåneverksamheten. De skäl, som härvid varit avgörande, torde möjligen även kunna åberopas mot tanken att till hushållningssällskapens egnahemsnämnder knyta en mera effektiv jordanskaffningsverksamhet. Men mera vägande syntes vara, att det här komme att gälla en affärsmässig, teknisk verksamhet, som om tillräckliga resultat skulle nås, måste drivas för statens räkning och på dess risk samt även i dess namn. Att inflåta en sådan rent statlig ekonomisk rörelse inom hushållningssällskapen medförde formella svårigheter och kunde lätt leda till trassel och oklarhet. Ytterligare finge framhållas, att verksamheten vore av sådan speciell art, att den kanske bleve lidande av att ej hava sin särskilda organisation. Måhända kunde även såsom skäl för ett fristående organ åberopas önskemålet, att egnahemsnämnderna såsom låneförmedlare borde stå fria från direkt jordförsäljning och alltså i vart fall, då prövning av en egnahemslåneansökning skulle ske, ej

hava säljareintresse. Med hänsyn till dessa synpunkter måste utredningsmannen frågå även alternativet med egnahemsnämnderna såsom organ för den ifrågasatta jordanskaffningsverksamheten.

Det återstode då alternativet att för ändamålet få ett nytt organ inrättat. Med hänsyn till områdenas stora geografiska utbredning ävensom till de olika orthsförhållandena samt till traditionen torde det vara riktigast, att ett jordanskaffningsorgan bildades för vardera länet. Det föresloges alltså, att för jordanskaffningsverksamhetens bedrivande inom Västerbottens och Norrbottens län upprättades två statliga nämnder, nämligen Västerbottens läns jordanskaffningsnämnd och Norrbottens läns jordanskaffningsnämnd.

Angående jordanskaffningsnämndernas sammansättning och organisation i övrigt anför utredningsmannen.

Vardera nämnden borde bestå av tre ledamöter med lika antal suppleanter. Ledamöterna borde utses av Kungl. Maj:t och väljas bland för uppdraget verkligt intresserade och kunniga personer, boende om möjligt nära den ort — residensstaden — där nämnden skulle hava sitt säte. En av ledamöterna utsåges till ordförande. Ledamöterna borde — förutom rese- och traktamentsersättning — åtnjuta skäligt arvode, avpassat med hänsyn till det ansvar, de hade, och vikten av nämndens uppgifter. För det löpande arbetet borde nämnderna äga antaga erforderlig personal, därvid särskilt borde eftersträvas, att en för uppdraget verkligt lämplig kraft erhöles såsom verkställande tjänsteman. Denne skulle hava att förbereda och föredraga ärenden inför nämnden samt svara för verkställighet av nämndens beslut och i övrigt förestå dess expedition samt, framför allt, leda och svara för arbetet ute i orterna. Han borde åtnjuta sådan ersättning, att en för detta svåra och ekonomiskt ansvarsfyllda värv fullt kompetent arbetskraft kunde förvärvas och behållas.

Även om — såsom tidigare betonats — dessa nämnder borde arbeta med stor egen befohgenhet, torde dock erfordras, att de underkastades tillsyn och kontroll från central statsmyndighet, i vilket fall statens egnahemsstyrelse förordades såsom inspektionsmyndighet.

Vidare borde eftersträvas samarbete mellan jordanskaffningsnämnden och egnahemsnämnden i länet.

Organisationen borde — åtminstone till en början — hava tillfällig karaktär, så att ledamöterna förordnades exempelvis för ett budgetår åt gången samt personalen anställdes tillsvidare med ställning av extra befattningshavare med månadsarvoden.

Rörande jordanskaffningsverksamhetens närmare bedrivande av de på nu angivet sätt organiserade båda nämnderna anför utredningsmannen i huvudsak följande synpunkter.

Jordanskaffningsnämnd borde hava till uppgift att, i mån av behov och inom härför bestämd ekonomisk ram, anskaffa för bildandet av jordbruks-egnahem eller arbetarsmåbruk eller för tilläggsodlingar lämplig jord, enskild eller kronan tillhörig, att, efter omständigheterna, därå låta utföra sådana arbeten, som befundes lämpligen böra vara utförda, innan lotterna upplåtes till brukande, samt att genom försäljning eller i annan lämplig befunden ordning upplåta lotterna för avsett ändamål.

Till en början borde verksamheten bedrivas försöksvis, och därvid gällde det i avseende å behovsfrågan att blott få konstaterat, att ett till förvärv ifrågasatt jordområde med stor sannolikhet kunde finna användning för ändamålet. Det borde i regel ankomma på nämnden att själv taga initiativet

till företags igångsättande. Nämnden borde låta sig angeläget vara att lå ingående kännedom om tillgången på för ändamålet lämplig och tillgänglig jord samt borde för den skull från olika håll införskaffa uppgifter härom och i övrigt följa fastighetsmarknaden inom länet. — När fråga uppkomme om förvärv av jord eller övertagande av kronojord, borde erforderliga förundersökningar skyndsamt verkställas. Områdets tjänlighet och exploateringsmöjligheter borde, genom sakkunnig besiktning, studeras, därvid ett preliminärt överslag över kostnaderna borde verkställas. Därest jordanskaffningsnämnden, efter erforderliga förundersökningar, funne ett jordområde lämpligt för sin verksamhet, borde nämnden söka förvärva området. Det syntes lämpligt, att frågan om ett företags igångsättande underställdes Kungl. Maj:t.

I de fall, då förvärvet avsåge kronojord, borde givetvis erforderliga förhandlingar bedrivas med vederbörande inom domänverket. Önskvärt vore, att domänverket visade stor beredvillighet att, där jordanskaffningsnämnden härom framställde begäran, avstå icke blott lämplig odlingsmark utan även sådan skogsmark, som befunnes erforderlig för de nya jordbruken. Det borde ankomma på Kungl. Maj:t att meddela beslut om kronojords överförande från domänfonden till jordanskaffningsnämndens förvaltning. Då kronojord sålunda överfördes, borde domänfonden nedskrivas med så stort belopp, som ansåges motsvara det bokförda värdet av den egendom, som överförts. Kungl. Maj:t borde samtidigt bestämma till vilket värde egendomen i fråga skulle bokföras hos jordanskaffningsnämnden.

Hinder borde ej möta att utlägga såväl egnahemsjordbruk av den storlek, att en familj därå kunde erhålla full försörjning, som ock arbetarsmåbruk. varjämte även tillskotts jord till äldre, ofullständiga jordbruk borde kunna få upplåtas. I regel torde det, beträffande nyodlingsområden, bliva nödvändigt, att jordanskaffningsnämnden själv ombestyrde utförandet av erforderliga väg- och dikesarbeten för områdets exploatering. Arbetena borde få sådan omfattning, att de enskilda personer, som skulle erhålla jord å området, så snart som möjligt kunde odelat ägna sig åt sina jordbruk eller sitt förvärvsarbete i övrigt. Men på samma gång måste tillses, att hithörande väg- och dikesarbeten kunde utföras för rimliga kostnader. Det förutsattes, att samtliga dessa kostnader utginge ur för nämnden tillgängliga medel. Nämnden torde jämväl böra som regel ombesörja uppodling av några hektar å varje lott — givetvis under förutsättning, att så befunnes praktiskt och ekonomiskt fördelaktigt. Även dessa kostnader borde utgå ur nämndens medel. Något hinder för att nämnden ombestyrde utförandet av erforderliga åbyggnader borde ej finnas. Understundom kanske nämnden funne det vara tillfyllest att anskaffa eller till lottköparna förmedla visst byggnadsmaterial. — Samtliga de kostnader, som en jordanskaffningsnämnd sålunda genom jordförvärv och genom arbeten av antytt slag finge vidkännas, borde — i bokföringen — påföras vederbörande egendom, vars konto även debiterades skälig del av jordanskaffningsnämndens förvaltningskostnader.

Då lotterna eller delar i övrigt av jordområdet ansåges vara i det skick, att de borde upplåtas, ankomme det på jordanskaffningsnämnden att vidtaga erforderliga försäljningsåtgärder. Lotterna borde säljas — eventuellt efter samråd med vederbörande långivningsnämnd — till personer, som fyllde förutsättningarna för erhållande av egnahemslån eller arbetarsmåbrukslån eller vilka eljest av särskilda skäl ansåges lämpliga såsom köpare. Det förutsattes alltså, att jordanskaffningsnämnden prövade jordsökandenas personliga förutsättningar samt behov av här avsett bistånd. — Understundom kunde det förekomma, att ett komplex av lotter eller ett visst jordområde

av fastighet, som innehades av jordanskaffningsnämnden, med fördel kunde säljas såsom en större enhet. Detta gällde t. ex. det fall, att vederbörande kommun önskade för upplåtelse av arbetarsmåbruk övertaga ett sammanhängande markområde av jordanskaffningsnämndens fastigheter. I särskilda fall kunde det visa sig lämpligt eller rentav behövt att utlämna vissa lägenheter på arrende. Även detta borde nämnderna hava rätt att besluta om.

Försäljningsprisen borde bestämmas till lotternas verkliga värde i det skick, vari de befunde sig vid upplåtelsen. Man måste dock säkerligen räkna med, att försäljningssumman som regel komme att väsentligt understiga det belopp, vartill fastigheterna på grund av nedlagda kostnader vore bokförda. Detta sammanhänge därmed, att kostnaderna för jordinköp borde — framför allt — för utförandet av sådana företag som vägar, diken och odlingar samt, därest så förekomme, bebyggelse säkerligen — och även om stor omtanke och sparsamhet iakttoges — bleve av den storlek, att de nytillkomna lägenheterna ej kunde bära dessa kostnader. Detta måste man från början hava klart för sig. Därest statsmakterna likväl beslutade igångsätta dylik verksamhet, skedde detta alltså av sociala och jordbrukspolitiska skäl. Vid jordanskaffningsverksamheten uppkommande underskott borde i anslutning till försäljningsavskrivningarna som förlust. — Eftersträvas borde, att jordförsäljningarna skedde under sådana villkor, att kontant likvid erhöles, vilket oftast borde vara möjligt, där köparen av vederbörande långivningsnämnd tilldelades egnahemslån eller arbetarsmåbrukslån. Om till äventyrs i något fall ur dylika lån eller av köparens egna tillgångar ej skäligen kunde utgå så högt belopp, att detta täckte hela köpesumman, eller om av andra anledningar köpeskillingen ej ansåges behöva till fullo erläggas kontant, borde jordanskaffningsnämnden hava rätt att — undantagsvis — låta sålunda ogulden köpeskillingslikvid utestå mot säkerhet av inteckning i fastigheten, som nämnden prövade befinna sig i betryggat läge i förhållande till fastighetens värde. Å dylikt oguldet köpeskillingsbelopp borde erläggas av nämnden bestämd ränta, ej understigande den vid tillfället för jordbruksegnahemslån efter amorteringens inträde utgående räntan. — Inflytande köpeskillingar samt räntebelopp, varom nyss förmäls, ävensom eventuella arrendeavgifter hade jordanskaffningsnämnden givetvis att redovisa såsom gottskrivning å vederbörande fastighets konto. I den mån försåld fastighet utgjordes av från domänverket övertagen egendom, borde av köpeskillingen till domänfonden överlämnas ett belopp, motsvarande det värde, vartill egendomen vid avförandet på sin tid från sagda fond däri varit upptagen. Föreskrift härom torde böra meddelas redan vid Kungl. Maj:ts beslut om överförande av kronojord till nämndens förvaltning.

Utredningsmannen har härefter upptagit till behandling frågan huruvida till de föreslagna jordanskaffningsnämnderna borde överföras å andra organ ankommande liknande verksamhet. Utredningsmannen anför härom:

Efter inrättandet av särskilda jordanskaffningsnämnder inom de båda nordligaste länen, borde annan statlig liknande direkt jordanskaffning näppeligen därstädes förekomma. Detta innebure alltså i huvudsak att, efter sagda nämnders tillkomst, dels någon verksamhet genom statens jordnämnd ej borde bedrivas inom Västerbottens och Norrbottens län, dels igångsättandet inom sagda län av sådan jordanskaffning i egnahemsnämnderna egen regi (medelst jordanskaffningslån), som avsåges i kungörelsen nr 219/1928, ej heller borde förekomma, dels ock att påbörjandet av kolonisationsföretag enligt kungörelsen nr 291/1925 icke borde äga rum därstädes. Vad sålunda före-

slagits motiverades därav, att det ej kunde vara lämpligt att inom samma geografiska område låta två eller flera statliga eller statsunderstödda organ igångsätta nya företag av ungefär samma art och syfte.

Mera tveksamt vore svaret på frågan, huruvida redan pågående företag i enahanda syfte skulle överlämnas till fullföljd åt de båda nya nämnderna. Här avsåges i huvudsak dels de redan utlagda kronoparkskolonaten och dels de jordanskaffningsföretag, vilka inom Norrbottens län omhändertades av länets egnahemsnämnd eller av Broms' egnahemsstiftelse. I dessa fall syntes det vara lämpligast att ej tynga de nya nämnderna med dylika bestyr. Dessa nämnder finge ändock ett maktpåliggande, svårt och omfattande arbete samt behöfde koncentrera sig på sin egentliga uppgift, varjämte det torde vara mest praktiskt, att de äldre företagen finge enligt uppgjord plan fullföljas av de organ, som nu hade befattning med dem.

Vad angår anslagsbehovet för ifrågavarande jordanskaffningsverksamhet har utredningsmannen anfört följande:

Den verksamhet, som de båda föreslagna jordanskaffningsnämnderna skulle bedriva, komme givetvis att draga väsentliga kostnader. Dessa avsåge gäldandet av köpeskillingar för jord, som inköptes, samt — vilket antagligen bleve huvudparten — utgifter för förekommande väg-, dikes-, odlings- m. fl. arbeten ävensom kostnaderna för nämndernas förvaltning och för diverse förrättningar.

Till en början och innan erfarenhet vunnits, torde verksamheten böra utövas försöksvis och i mera begränsad omfattning. Under första verksamhetsåret torde inom vartdera länet lämpligen böra startas här avsedda företag allenast å tre, fyra å fem olika odlingsområden, beroende på deras storlek. Till vilket belopp, kostnaderna för de första företagen kunde komma att uppgå, vore ej lätt att angiva. Det syntes emellertid vara lämpligt, att för vardera nämnden ett visst belopp bestämdes, inom vilket nämnden ägde att tillvidare bedriva verksamheten. I dylikt hänseende torde böra fastställas, att vardera nämnden finge äga utöva jordanskaffningsverksamhet intill en sammanlagd kostnad av högst 750,000 kronor — däri inräknade även värdet av fastigheter, som övertoges från domänfonden, samt utgifterna för nämndens förvaltning. Den för båda nämnderna tillhoppa fastställda ramen skulle alltså tillvidare utgöra 1,500,000 kronor. I sinom tid torde bemyndigande böra lämnas nämnderna att bedriva verksamhet inom ett förhöjt belopp.

Då företagens genomförande torde komma att draga viss tid — detta gällde särskilt kolonisationsarbetenas utförande — torde det ej vara nödvändigt att omedelbart ställa hela det nyssnämnda beloppet till nämndernas förfogande i form av likvida medel. I stället syntes, för bestridande av utgifterna för rörelsen under det första budgetåret, allenast en del av den förut bestämda totala kostnadssumman böra anvisas såsom anslag å riksstaten. Återstoden förutsattes komma att anvisas under kommande år. Med hänsyn till vad sålunda anförts syntes det vara tillfyllest, om för budgetåret 1936/1937 för ändamålet å riksstaten uppfördes ett anslag av 500,000 kronor, motsvarande en tredjedel av den totala kostnadssumman. Då en stor del av kostnaderna, på sätt förut framhållits, antagligen måste vid lägenheternas upplåtande avskrivas, syntes det lämpligast, att anslaget upptoges under nionde huvudtiteln och ej såsom kapitalökningsanslag.

Utredningsmannen har slutligen framhållit, att verksamheten, för att den skulle kunna utvecklas på bästa sätt, ej borde insnöras i trånga former. Det har därför ej synts utredningsmannen behöfligt eller lämpligt, att närmare

bestämmelser rörande verksamhetens bedrivande på förhand utformades. En kortfattad instruktion för jordanskaffningsnämnderna, vari deras viktigaste befogenheter och skyldigheter angäves, borde däremot meddelas. Förslag till sådan instruktion har bifogats betänkan-

Statskontoret har — under förmälan att det undandrog sig statskontorets bedömande huruvida förutsättningar vore för handen för att här avsedda verksamhet skulle kunna igångsättas och framgångsrikt bedrivas inom ramen av ett måttligt tilltaget bidrag av statsmedel — anfört att, om emellertid så vore fallet, det ville synas statskontoret som om utredningsmannens förslag vore praktiskt utformat och väl avvägt. Statskontoret har härvid särskilt betonat, att den föreslagna verksamheten vore att betrakta som ett försök och avsedd att bedrivas i begränsad omfattning. I fråga om medelsanvisningen har statskontoret framhållit i huvudsak följande.

Det vore välbetänkt att i början av verksamheten endast anvisa ett mindre anslagsbelopp, och hade statskontoret därför intet annat att erinra beträffande det för budgetåret 1936/1937 föreslagna anslaget, än att detsamma torde böra erhålla beteckningen reservationsanslag i stället för förslagsanslag. Frågan om medelsanvisning för denna jordanskaffningsverksamhet under kommande år syntes böra göras beroende på den erfarenhet, som då kunde hava vunnits angående densamma. Det torde tämligen snart kunna komma att visa sig huruvida kostnaderna för iordningställandet av inköpt markområde till egnahemsjordbruk och arbetarsmåbruk kunde hållas inom sådana gränser, att det kunde anses vara förenligt med klok hushållning att fortsätta verksamheten.

Även om vissa skäl kunde anföras för att här avsedda medel, i likhet med vad som skett beträffande de anslag, som av riksdagen anvisats för arrende-egnahemsbildning, avsattes till en fond, ansåge sig statskontoret dock böra biträda utredningsmannens förslag att ifrågasätta anslag upptoges bland riksstatsens verkliga utgifter under nionde huvudtiteln. Att märka vore nämligen, att samtliga kostnader för väg- och dikesarbeten av praktiska skäl — och för övrigt även av hänsyn till önskvärdheten av att statens samtliga utgifter för omhandlade verksamhet redovisades under ett och samma anslag — torde böra utgå av det ifrågasatta nya anslaget och icke av de allmänna avdiktning- och väganlagen. Med hänsyn till de avsevärda belopp, vartill statens bidrag för dessa arbeten kunde förväntas uppgå, syntes det i varje fall icke för närvarande vara lämpligt att uppföra anslaget som kapitalökningsanslag.

Lantbruksstyrelsen anför, att om det också i allmänhet taget kunde synas irrationellt att genom statliga åtgärder öka den produktiva jordbruksarealen under tider, då stora svårigheter mötte för avsättning av produktionen från i odling redan varande mark, syntes det dock som om ur social synpunkt detta kunde försvaras inom här ifrågasatt områden, där tillgången på odlad jord icke vore så stor, att den medgäve en ur sagda synpunkt önskvärd ökning av antalet mindre jordbruk. Med hänsyn härtill har lantbruksstyrelsen funnit sig icke böra göra någon erinran mot förslaget syfte. Där- emot har styrelsen förklarat sig vara mycket tveksam till förslaget att för ändamålet tillskapa nya organ. Styrelsen framhåller, att de skäl, vilka av

utredningsmannen anförts mot anlitan av hushållningssällskapens egnahemsnämnder, syntes visserligen i och för sig betydelsefulla men knappast av sådan bärkraft, att de kunde anses motivera en splittring av det allmännas verksamhet med därav antagligen följande olägenheter. De av utredningsmannen förordade detaljerna i fråga om verksamheten och vad som anförts beträffande anslagsbehovet har styrelsen icke funnit giva anledning till erinran. Styrelsen har ansett det klokt, att verksamheten, såsom föreslagits, begränsades till dess närmare erfarenhet på området vunnits.

Domänstyrelsen har lämnat förslaget utan erinran.

Statens egnahemsstyrelse har i allt väsentligt anslutit sig till förslaget. Styrelsen framhåller, att det sedan länge ansetts vara ett önskemål, att den med statliga lån och bidrag understödda jordanskaffningsverksamheten kompletterades med direkta statsåtgärder för jords uppbringande och tillhandahållande åt den jordsökande allmänheten. Vidare anför styrelsen.

Vad övre Norrland beträffade syntes det egnahemsstyrelsen i likhet med utredningsmannen, att önskad ytterligare jordbruksnybildning därstädes vore betingad av verklig nykolonisation, d. v. s. genom den odlingsvärda markens ianspråktagande medelst odling och bebyggelse. Ehuru naturliga förutsättningar för en dylik kolonisation uppenbarligen förelåge, torde enligt vad erfarenheten givit vid handen en stegrad och fruktbar kolonisation icke kunna vinnas med mindre ett praktiskt-ekonomiskt arbete för tillvaratagande och utnyttjande av förefintliga resurser organiserades efter nya linjer.

Den härför av utredningsmannen föreslagna organisationen med en statlig jordanskaffningsnämnd inom vardera Västerbottens och Norrbottens län funne egnahemsstyrelsen sig kunna förorda. Det arbete, som statens jordnämnd redan utfört efter riktlinjer, vilka syntes i huvudsak sammanfalla med de nu för dylik jordanskaffningsnämnd angivna, talade för att goda förväntningar borde kunna ställas på en till ifrågavarande båda län lokaliserad verksamhet efter jordnämndens arbetsform såsom mönster.

Det borde tillses, att nödig kontakt vunnnes mellan egnahemsnämnden och vederbörande jordanskaffningsnämnd. Utöver samarbete, finge styrelsen ifrågasätta, huruvida icke borde stadgas, att någon ledamot av jordanskaffningsnämnd borde företräda vederbörande hushållningssällskap såsom samtidig ledamot av dess förvaltningsutskott eller egnahemsnämnd och utses av antingen Kungl. Maj:t eller hushållningssällskapet.

I övrigt föranledde förslaget ingen annan erinran från egnahemsstyrelsens sida än att styrelsen ansåge, att då ifrågavarande verksamhet skulle igångsättas på mera lång sikt anslag syntes böra beviljas på en gång för exempelvis fem år framåt, så att vederbörande nämnder kunde planlägga jordförvärv och jordens iordningställande för ett antal år framåt.

Statens jordnämnd har uttalat, att enär jordanskaffningsfrågan för egnahemsändamål för Västerbottens och Norrbottens län vore i behov av snabbt avgörande och sålunda icke borde uppskjutas för att lösas i ett större sammanhang, nämnden ej hade något att erinra mot de föreslagna åtgärderna såsom ett provisorium.

Västerbottens läns kolonisationsnämnd har tillstyrkt förslaget.

Västerbottens läns egnahemsnämnd har biträtt förslaget med den ändringen, att jordanskaffningsverksamheten borde anförtros vederbörande egnahemsnämnd. Nämnden anför härutinnan bland annat:

Det hade vid de överläggningar, som inom egnahemsnämnden ägt rum i anledning av remissen, ej saknats röster, som velat framhålla, att ett utbud av fastigheter, eller t. o. m. endast förberedande åtgärder för att öka sådana utbud, kunde locka fram spekulanter av mera tvivelaktiga kvalifikationer för utövande av jordbrukarens krävande yrke. Ehuru nämnden sålunda icke kunde undgå att finna, att det av utredningmannen framlagda förslaget kunde draga med sig vissa icke önskvärda konsekvenser, ansåge sig nämnden ändock ej böra avstyrka dess framläggande för riksdagen. Otvivelaktigt skulle genom dess realiserande odlingsarbetet inom länet stimuleras till gagn för befolkningens förmåga av självförsörjning. De båda norra länen utgjorde ett underskottsområde i fråga om jordbruksprodukter, och det vore otvivelaktigt tacknämligt att vad som kunde göras för att härutinnan åstadkomma jämvikt även komme till utförande.

Emellertid hade egnahemsnämnden icke funnit sig övertygad om att de av utredningmannen framhållna synpunkterna motiverade inrättande av en ny nämnd. Nämndens tillfälliga karaktär underströkes genom förslaget, att personalen borde anställas som extra befattningshavare med månadsarvode. Att under sådana förhållanden tillskapa ännu ett organ för bedrivande av en verksamhet, som ändock ytterst syftade till samma mål, som redan nu arbetande nämnder hade att fullfölja, syntes ej böra ifrågakomma. Egnahemsnämnden hade redan faktiskt bedrivit en ganska omfattande jordförmedling. Genom dess direkta initiativ och medverkan hade ej mindre än inemot 200 av bolag ägda fastigheter överförts i enskild ägo. Nämndens över hela länet utsträckta organisation skänkte den kanske bättre möjligheter än något annat där verkande organ att följa efterfrågan och utbud på jordmarknaden. Att helt fränsåga sig nyttan av denna erfarenhet och skapa ett på sidan av egnahemsnämnden arbetande organ, som skulle behöva många år för att vinna den erfarenhet och kännedom, som på ett annat håll redan funnes, syntes ej vara förenligt med god hushållning. På grund härav funne sig nämnden böra avstyrka inrättande av en sådan jordanskaffningsnämnd samt föreslå, att dess uppdrag lämnades till egnahemsnämnden.

Arbetarsmåbruksnämnden i Vilhelmina socken har funnit de föreslagna anordningarna synnerligen tillfredsställande och av behovet påkallade. Att jordanskaffningsnämndens säte ovillkorligen skulle förläggas till länets residensstad borde emellertid ej fastslås, då annan ort kunde visa sig lämpligare och ekonomiskt mer fördelaktig.

Länsstyrelsen i Västerbottens län har i alla delar anslutit sig till förslaget. Styrelsen har utvecklat sina synpunkter på frågan i huvudsak sålunda.

Åtgärder som syftade till underlättande av jordupplåtelse och egnahemsbildning inom Västerbottens län vore nödvändiga. Länets befolkning ökades med i runt tal 2,000 personer årligen. Till följd av trävaruindustriens fortgående rationalisering eller avveckling hade möjligheterna att där erhålla arbetsanställning kraftigt beskurits. Den virkesförädling, som i avsevärt vidgad omfattning bedreves vid landsbygdens numera talrika småsågar pågingo blott tidvis och utfördes vanligen av bygdens eget folk. Trängseln bleve därför stor om de övriga arbetstillfällen, som stode till buds, såsom skogsavverkning, flottning, dikning och vägbyggnader. Länsstyrelsen hölle före, att förhållandena skulle avsevärt förbättras om länets i stor utsträckning tidvis arbetslösa men undantagslöst arbetsvilliga och dugande arbetare i större utsträckning än hittills finge möjlighet att förvärva ett odlingsbart markområde och bygga ett eget hem.

Erfarenheten hade visat att vissa förändringar vore önskvärda ifråga om småbruksverksamheten. Länsstyrelsen syftade därvid främst på behovet av planmässighet. Egna hem och arbetarsmåbruk finge i allmänhet anläggas där vederhörande så önskade. Ofta bleve avståndet till närgränsande by så stort, att svårigheter och kostnader uppstode för både den enskilda och det allmänna för barnens skolgång. Ej sällan anlades lägenheterna så långt vid sidan om befintlig väg, att besvärligheter även härvidlag uppstode, vilka ej kunde avhjälpas utan ytterligare kostnader för väganläggning.

Önskvärt vore, att de nya småbruken icke komme att bliva alltför kringströdda, utan att de om möjligt kunde sammanföras i smärre grupper och ej i onödan alltför långt från äldre bebyggelse. Detta torde emellertid knappast kunna ske på annat sätt än att genom statens försorg lämpliga jordområden ställdes till förfogande, vilka torrlades och i mån av behov försåges med nödiga vägar. Länsstyrelsen funne föreliggande förslag till jordanskaffning synnerligen ändamålsenligt ej minst därför att denna anskaffning skulle avse icke blott mark i enskild ägo utan även kronomark. Genom ett sådant förfarande måste en väsentligt ökad planmässighet kunna vinnas.

Länsstyrelsen anslöte sig helt till utredningsmannens uppfattning, att intet av de befintliga organen lämpade sig för jordanskaffningens handhavande. Givetvis innebure det en olägenhet, att antalet jordbruksförmedlande organ ökades, då en minskning vore mera av behovet påkallad. Länsstyrelsen kunde emellertid icke lägga huvudvikten vid en dylik synpunkt. Det framstode nämligen såsom mest angeläget, att ett ändamålsenligt framstegsarbete på detta område snarast möjligt måtte komma till stånd. Egnahemsnämnden hade visserligen i någon mån sysslat med jordanskaffning, men resultatet därav vore icke sådant, att det ingåve löftesrika förhoppningar beträffande en utvidgad verksamhet under dess ledning. Lämpligheten av att till en hushållningssällskapets nämnd överlåta särskilda uppgifter, vilka i sin helhet vore avsedda att bekostas av staten, syntes också kunna starkt ifrågasättas. I varje fall torde detta ej böra ske utan hushållningssällskapets medverkan. Vissa organisationsförändringar syntes även vara erforderliga, varigenom de båda nordligaste nämnderna komme att intaga en från övriga nämnder skild ställning.

Genom överlåtelse av nu ifrågavarande omfattande uppgift på egnahemsnämnderna syntes vidare möjligheten att så småningom kunna centralisera verksamheten på området försvåras. Genom inrättandet av en jordanskaffningsnämnd borde det däremot vara möjligt att inom en nära framtid låta denna nämnd övertaga först och främst kolonisationsnämndens uppgifter men även domänverkets befattning med kronotorpsfrågorna, vilket helt visst bleve till gagn för hela verksamheten på förevarande område.

Norrbottens läns kolonisationsnämnd uttalar, att det vore lyckligt såväl för jordförmedlingen i länet i och för sig som för den jordbehövande allmänheten, om verksamheten kunde koncentreras hos ett enda organ. Nämnden förklarar sig i stort sett dela utredningsmannens uppfattning, att den ifrågasatta jordförmedlingen ej lämpligen borde anförtros åt kolonisationsnämnden, vilken vore tillskapad med speciell inriktning på kronoparkskolonisationen och därav betingad sammansättning, särskilt som det blivande jordförmedlingsorganet enligt nämndens mening borde på ett eller annat sätt intimt anknytas till egnahemslåneverksamheten. Nämnden tillstyrker, att de uppgifter, vilka nu ankomme på densamma, icke överflyttades å jord-

förmedlingsorganet, utan att nämnden bibehölles vid sin verksamhet i den omfattning, vari denna nu bedreves.

Norrbottens läns egnahemsnämnd har förklarat sig enig med utredningsmannen beträffande önskvärdheten av att det allmänna på allt sätt understödde den för övre Norrland viktiga frågan om anskaffande och tillgodogörande av ny jord för egnahemsändamål. Nämnden anför härutinnan bland annat:

Med hänsyn till den utveckling, som näringslivet i Norrbotten under de senaste åren tagit, vore åtgärder, som i utredningen angåves, starkt av behovet påkallade. Länets industrier, som under högkonjunkturen dragit till sig en ej ringa del av landsbygdens befolkning, hade genom de osäkra förhållandena på världsmarknaden tvingats till driftinskränkningar eller — i avsikt att minska driftkostnaderna — omfattande rationaliseringsåtgärder med ty åtföljande uppsägning av arbetskraft. Endast undantagsvis hade dessa entledigade arbetare haft egna jordbruk att falla tillbaka på, varför de till största delen måst enrulleras i de arbetslösas skara. Befolkningsstatistiken för Norrbotten talade också ett språk, som tydligt läte förstå, att detta län snart nog stode inför ett problem, som gällde ej mindre än en hel befolkningsgrupps försörjning. Med en folkökning av cirka 2,000 personer om året aktualiserades detta inom en snar framtid. Att en blivande verksamhet i och för anskaffande och iordningställande av jord för egnahemsbildning i ej ringa mån skulle kunna undanröja de vådor, som i annat fall kunde drabba icke endast enskilda utan även hela kommuner, torde vara uppenbart. Den alltjämt pågående uppdelningen av befintlig odlad jord hade också i hög grad bidragit till framskapande av jordbruk av den storleksklass, att en familj icke utan svårigheter kunde existera på detsamma. Innehavare av sådana lägenheter måste för sin utkomst söka sig till arbetsplatserna och bleve således i viss mån jämställda med rena fabriksarbetare. Även i detta fall skulle ett organ för jordanskaffning hava en uppgift att fylla genom föranstaltande om tilläggsjord till sådana icke bärkraftiga jordbruk. Det vore också sannolikt, att, därest jordlotter av lämplig storlek och med fördelaktigt läge funnes tillgängliga, en inskränkning i dessa många gånger alltför långt gående skiften kunde ske.

De farhågor, vilka på sina håll yppats, för konkurrens från nu ifrågasatta nystartade jordbruk torde vara minst sagt överdrivna, då ju ifrågavarande egnahemsbildning ej syftade till annat än självförsörjning för egnahemsbyggaren och hans familj och möjligheter för denne till stöd och förbättring i hans livsföring.

Beträffande jordanskaffningsverksamhetens organisation uttalar Norrbottens läns egnahemsnämnd en från utredningsmannen avvikande mening. Nämnden erinrar, att frågan om inrättande av särskilda organ för handhavandet av sagda verksamhet diskuterats av 1925 års kolonisationssakkunniga i deras den 14 juli 1927 avgivna betänkande, men att tanken härpå av de sakkunniga förkastats. I detta sammanhang åberopar nämnden kolonisationssakkunnigas yttrande, att även om det sörjdes för nödigt samarbete mellan egnahemslåne- och jordanskaffningsorganen, man näppeligen torde kunna förebygga slitningar och intressekonflikter. Det kunde till exempel inträffa, att låneorganet icke godtog jordanskaffningsorganets köpare såsom låntagare eller eljest icke på av det senare organet och dess köpare beräknat

sätt engagerade sig i företaget. För allmänhetens del skulle dubbelorganisation medföra beroende av två olika organ samt därigenom vålla osäkerhet, ökat besvär och oklarhet i många hänseenden. Svårighet skulle sannolikt möta att skaffa ledande förtroendemän och dugande arbetskrafter till de båda, sida vid sida arbetande organen.

Under erinran att egnahemsnämnden sedan 1924 bedrivit jordanskaffning och jordförmedling i egen regi anför nämnden vidare i huvudsak följande.

Jordanskaffningsverksamheten borde tills vidare bedrivas med viss försiktighet. Härigenom förebyggdes i görligaste mån misslyckanden och bakslag, varjämte onödiga utgifter kunde undvikas. Även med hänsyn till verksamhetens behov av kvalificerad arbetskraft, som ej omedelbart stode till förfogande, vore det angeläget, att verksamheten till en början bedreves mera försöksvis. Den borde emellertid organiseras på grundval av redan gjorda rön och så vitt möjligt läggas i händerna på en ledning, som genom föregående liknande verksamhet besuttede erfarenhet i de för länet aktuella egnahems- och kolonisationsfrågorna.

Vid sidan av egnahemsnämnden, som sedan ett 30-tal år tillbaka bedreve låneförmedling och sedan år 1924 även jordanskaffningsverksamhet i egen regi, vore följande organ för egnahemsbildning inom länet verkamma: Styrelsen för Broms' egnahemsstiftelse, som förvaltade och exploaterade de stora myrkomplexen invid Keräsjoki, Alträskis nybyggesnämnd, som handhade kolonisationen på Alträskis kronopark, samt kolonisationsnämnden, som svarade för kronoparkskolonaten. För kronoparkskolonisationen vore även domänverket i ej ringa grad anlita. Inom länet finnes alltså ej mindre än fem institutioner, som sysslade med jordförmedling av ett eller annat slag. En dylik uppdelning av egnahemsarbetet på ett flertal organ hade visat sig vara förenad med ej ringa olägenheter. För vinnande av önskvärd specialisering och koncentration i arbetet, ökad effekt av detsamma samt bättre betjäning av den jord- och lånesökande allmänheten syntes ökad enhetlighet i länets egnahemsverksamhet böra eftersträvas.

Då utredningsmannen bestämt avvisade tanken på att uppdraga den nya jordanskaffningsverksamheten å statens jordnämnd, måste man giva honom rätt. Likaså borde kolonisationsnämnden utmönstras såsom mindre lämpligt organ. Däremot kunde egnahemsnämnden ej vara ense med utredningsmannen, då han — lät vara med viss tvekan — frånginge alternativet med vederbörande läns egnahemsnämnd såsom jordanskaffningsorgan. Den av utredningsmannen åberopade tendens, som under senare år skulle hava gjort sig gällande i fråga om valet av organ för vissa av statens stödåtgärder på jordbruks- och egnahemsområdena, såsom beträffande stödlåneverksamheten och arbetarsmåbruksverksamheten, hade icke varit särskilt utpräglad. Exempelvis hade den år 1933 igångsatta statsunderstödda bostadsförbättringsverksamheten, trots sin stora omfattning och arbetskrävande art, anförtrotts egnahemsnämnderna. Vidare torde uppmärksammas, att ingendera av nyssnämnda tre verksamheter stode tillnärmelsevis så nära egnahemsverksamheten som just jordanskaffningsverksamheten, vilken i själva verket utgjorde en viktig gren av, ja i mångt och mycket vore grundläggande för egnahemsverksamheten. Utredningsmannen syntes å priori utgå ifrån, att jordanskaffningsverksamhet icke kunde tänkas få någon större utveckling, såframt den icke bedreves såsom rent statlig rörelse. Några skäl för denna uppfattning, som knappast kunde sägas hava stöd i erfarenheterna från Norrbottens län, åberopades ej. Vad som under senare år inom Norrbottens län tilldragit sig på jordförmedlingens och jordanskaffningens

område, syntes tala för lämpligheten av att egnahemsnämnden alltfört bleve det verkställande jordanskaffningsorganet.

Det syntes egnahemsnämnden vanskligt att uppdraga en bestämd gräns mellan långivning och jordanskaffning. Mellan dessa funnes så många beröringspunkter, att man med rätta måste anse dem som grenar av samma träd. Den ena verksamhetsgrenen måste bedrivas under strängt aktgivande på den andra. På grund härav syntes det vara en styrka, att långivning och jordanskaffning vore underordnade en och samma ledning. Några betänkligheter mot att egnahemsnämnden uppträdde både som jordsäljare och långivare kunde skäligen ej resas, så länge nämnden bure den ekonomiska risken för låneverksamheten.

Egnahemsnämnden finge därför framhålla, att det knappast för Norrbottens del förefunnes skäl för tillskapandet av ett helt nytt jordanskaffningsorgan utan att den tilltänkta av staten understödda verksamheten borde läggas under egnahemsnämnden.

Egnahemsnämnden har härefter ingått på frågan hur jordanskaffningsverksamheten — därest den på sätt nämnden förordade anförtroddes åt nämnden — närmare skulle organiseras och bedrivas samt anför härutinnan:

Ett rätt handhavande av de nya maktpåliggande uppgifterna förutsatte, att egnahemsnämnden i väsentlig mån om- och upporganiserades. Först och främst syntes nämnden böra förstärkas med en ledamot. Då statsmakterna kraftigt skulle understödja verksamheten, funne nämnden det vara i sin ordning, att denna nya ledamot tillsattes av Kungl. Maj:t. En av de av Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna borde kunna representera domänverkets intressen, då det vore att förvänta, att den framtida verksamheten i ej ringa grad komme att beröra odlingsjord å kronomark liksom också frågor rörande skogstilldelning till kolonisationsområden, som helt saknade skog eller med egen skog ej kunde tillgodose behovet. För en effektiv verkställighet av fattade beslut och för hithörande uppgifters handhavande i övrigt borde på egnahemsnämndens expedition en särskild avdelning inrättas med en jordanskaffningskonsulent som ledande kraft. Avdelningen borde i övrigt förses med de tjänstemän och biträden, som funnes erforderliga.

Nämnden ville starkt ifrågasätta, huruvida den av utredningsmannen föreslagna anordningen, att alla frågor, som rörde inköp av fastigheter, skulle underställas Kungl. Maj:t, vore praktisk eller förenlig med ett affärsmässigt handhavande av verksamheten. Det skulle också ligga en ej ringa inkonsekvens i att jordanskaffningsorganet beträffande inköpen icke arbetade med egen befogenhet men att nämnden så gjorde beträffande alla åtgärder i övrigt för fastigheternas utnyttjande. Ihågkommas borde nämligen, att det som regel vore just de senare åtgärderna, som vore de i ekonomiskt hänseende viktigaste och även i övrigt mest krävande. Endast för såvitt det gällde att för jordanskaffningsverksamhet disponera kronojord, syntes frågan om jords förvärvande böra underställas Kungl. Maj:ts prövning, dock först sedan ärendet i vederbörlig ordning förberetts av egnahemsnämnden och domänverkets tjänstemän. Kungl. Maj:t borde erhålla riksdagens bemyndigande att å statsmakternas vägnar medgiva, att viss för jordanskaffningsverksamheten erforderlig kronojord finge efter prövning i varje särskilt fall överföras till nämnda verksamhet.

Den blivande jordanskaffningsverksamheten borde i likhet med hittills låneförmedlingen och den jordanskaffningsverksamhet, som nämnden redan tidigare upptagit och alltjämt bedreve, utövas i nämndens eget namn

å hushållningssällskapets vägnar. Härav följde, att egnahemsnämnden även borde taga de med verksamheten förenade riskerna, förutsatt dock att statsmakterna stödde verksamheten i den omfattning och den ordning, i det följande komme att föreslås. Den centrala ledningen av och kontrollen över jordanskaffningsverksamheten borde givetvis tillkomma statens egnahemsstyrelse. Som underlag för egnahemsstyrelsens kontroll borde ligga av egnahemsnämnden årligen avgiven redogörelse över verksamheten. För att kunna närmare följa verksamheten syntes egnahemsstyrelsen därutöver böra regelbundet verkställa inspektion av företagen ute i orterna.

Vad angår finansieringen av verksamheten har egnahemsnämnden förklarat sig taga bestämt avstånd från utredningsmannens förslag, att riksdagen skulle anslå medel för endast ett år i taget. Nämnden anför i denna del bland annat:

Grundvillkoret för verksamheten borde vara, att, på sätt utredningsmannen föreslagit, densamma finansierades ej med lån utan med anslag, som ej behövde återbetalas. Anslagen borde tilltagas så stora, att de räckte för flera års arbete. Ihågkommas borde nämligen, att jordanskaffningsverksamheten vore en verksamhet på i regel mycket lång sikt. De åtgärder, som i dag vidtoges för jords inköp och exploatering, gäve ej synliga eller påtagliga resultat förrän kanske om fem eller tio år, stundom ännu mer. Dock vore framgången av företagen i mycket hög grad beroende av att desamma i rätt tid förbereddes. Det verkställande organet måste därför redan vid företagens första undersökning och planläggning förfoga över vissa medel och äga visshet om att de ytterligare medel, som erfordrades, när som helst vore tillgängliga. För att verksamheten skulle kunna utvecklas i det tempo och den omfattning, vartill nödiga förutsättningar i övrigt vore för handen, syntes anslagsmedel, tillräckliga för flera års verksamhet, förslagsvis högst tio och minst fem år, böra ställas till egnahemsnämndens förfogande. Storleken av detta engångsanslag syntes för Norrbottens vidkommande ej böra understiga 2.5 millioner kronor.

Vid fixerandet av förenämnda anslagssumma byggde egnahemsnämnden på erfarenheterna från vad nämndens redan bedrivna jordanskaffningsverksamhet i Norrbottens län kostat. Allt sedan medio av år 1932, då jordanskaffningsverksamheten därstädes tagit starkare fart, hade i egnahemsnämndens jordanskaffningsföretag investerats ungefär 1.5 millioner kronor. I genomsnitt för år hade sålunda jordanskaffningsverksamheten krävt ett sammanlagt belopp på över 450,000 kronor. Beloppet i fråga avsåge utlägg för såväl fastigheternas inköp och deras iordningställande med diken, vägar m. m. som ock övriga till exploateringen hörande kostnader, exempelvis för lantmåteri, förvaltning, administration m. m. Därest den nya jordanskaffningsverksamheten även skulle i sig upptaga de jordförmedlingsföretag, som bedrevs av styrelsen för Broms'ska stiftelsen, Alträsk's nybyggesnämnd och kolonisationsnämnden, torde det nu föreslagna anslaget komma att visa sig otillräckligt och ytterligare medel i själva verket erfordras.

Vidare anför nämnden:

Medel från ifrågavarande anslag borde få rekvireras och lyftas av vederbörande egnahemsnämnd i mån av behov, och borde varje rekvisition vara granskad och tillstyrkt av vederbörande statens revisor hos nämnden. I egnahemsnämndens bokföring borde jordanskaffningsmedlen hållas strängt skilda från övriga egnahemsmedel. Det förutsattes, att av jordanskaffningsanslaget finge tagas alla för jordanskaffningsverksamhetens bedrivande er-

forderliga medel, således vad som åtginge icke blott för fastigheternas inköp utan även för odlingsområdenas förseende med diken, vägar m. m. Men därjämte borde såsom utredningsmannen föreslagit från jordanskaffningsanslaget också kunna tagas de medel, som åtginge för områdenas förvaltning samt för hela jordanskaffningsverksamhetens ledning och administration.

Under hand som ett jordförmedlingsföretag fortginge, borde det debiteras för alla utgifter och krediteras för alla inkomster. Vid dess avveckling, d. v. s. vid det tillfälle, då egnahemsnämnden försålt alla inom området utstyckade egnahemslotter, skulle företagets ekonomiska ställning slutgiltigt klarläggas. Det komme då att visa sig, att i nämndens bokföring på varje företag i regel uppstått ett visst överskott eller en tillgång, beroende på att alla iordningställningsarbeten och alla med områdets utnyttjande i övrigt förenade åtgärder bekostats till 100 procent av det anvisade jordanskaffningsanslaget. Överskottets storlek berodde i huvudsak på relationen mellan storleken av inköpssumman för fastigheten och storleken av de upplåtna lotternas sammanlagda försäljningssumma.

Egnahemsnämnden föresloge följande bestämmelser rörande dispositionen av de överskott eller tillgångar, som sålunda uppstode på företagen.

Först och främst skulle egnahemsnämnden vara skyldig att för varje företag till jordanskaffningsanslaget inleverera så stort belopp, som svarade mot fastighetens eller odlingsområdets inköpssumma, d. v. s. det belopp, som under alla förhållanden borde kunna erhållas vid upplåtelse av de iordningställda egnahemmen från företaget i fråga. Detta belopp bleve på så sätt ånyo investerat i verksamheten. Resterande överskottsmedel borde avsättas till en särskild under egnahemsnämndens förvaltning stående stöd- eller reservfond för jordanskaffningsverksamheten. Fonden, som sålunda uppstode och erhöle medel i mån som de olika företagen avvecklades och bokföringsmässigt sett avslutades, skulle hava till allmänt syfte att på längre sikt trygga utvecklingen av de skilda företagen och där upplåtna egnahem.

Betydelsen av att tillskapa en särskild reservfond för jordanskaffningsverksamheten finge ej underskattas. Kolonisationen på vederbörande områden kunde ingalunda anses avslutad, ännu mindre säkerställd för framtiden i och med att egnahemsnämnden försålt och upplåtit den sista egnahemsloten. Nybyggarnas jordbruk vore ännu mycker svagt utvecklade; i många fall vore ej heller de nödiga åbyggnaderna uppförda eller färdigställda. Samtidigt skulle de av egnahemsnämnden grävda diken och byggda vägarna underhållas. Ytterligare diken och vägar visade sig kanske erforderliga. Även själva jordbruket vore på det första utvecklingsstadiet förenat med avsevärda utgifter för inköp av levande och döda inventarier, kalk, konstgödsel, utsäde m. m. Det vore tvivel underkastat, huruvida nybyggarna skulle kunna påtaga sig alla utgifter. I varje fall torde detta ej kunna begäras i fråga om för hela området gemensamma arbeten och åtgärder. En hel del av dessa torde säkert bliva åsidosatta, därest ej det allmänna trädde hjälpande emellan.

Styrelsen för G. E. Broms' egnahemsstiftelse har i allt väsentligt instämt i det av Norrbotten läns egnahemsnämnd avgivna yttrandet, sålunda bland annat beträffande förslaget om överlämnande åt egnahemsnämnden att, efter omorganisation, handhava jordanskaffningsverksamheten. Styrelsen framhåller, att målet borde vara att så småningom minska antalet organ, som arbetade för jordanskaffning och kolonisation, samt att styrelsen ej kunde finna annat än att om ett särskilt jordförmedlingsorgan bildades för

länet det för verksamheten på det hela taget vore till fördel, att även stiftelsens jordförmedling överlätes åt detta organ.

Även *styrelsen för Alträskes nybyggesnämnd* har anslutit sig till de av Norrbottens läns egnahemsnämnd framlagda förslagen. Styrelsen ifrågasätter, huruvida ej Alträskes nybyggesnämnds verksamhet, för vinnande av större enhetlighet på jordförmedlingens område, skulle kunna överflyttas på det nya organ, som komme att tillskapas.

De *arbetarsmåbruksnämnder* inom Norrbottens län, vilka yttrat sig i ärendet, hava samtliga tillstyrkt åtgärder i det av utredningsmannen föreslagna syftet. Arbetarsmåbruksnämnden i Nederluleå socken har emellertid uttalat, att det ej vore erforderligt eller lämpligt att sätta igång en ny organisation för jordanskaffning, enär egnahemsnämnden med hänsyn till sin kännedom om ortsbefolkningen och erfarenhet på området vore bäst skickad att för närvarande handhava uppgiften. Från de övriga i ärendet hörda arbetarsmåbruksnämndernas sida har någon erinran mot utredningsmannens förslag ej framförts.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har anfört i huvudsak följande.

Med hänsyn till den beklagliga utveckling, som näringslivet inom länet under senare tid tagit, och de betydande svårigheter av synbarligen icke övergående natur, vilka numera mötte att bereda vissa delar av länets befolkning en någorlunda dräglig utkomst, vore det förvisso en högeligen angelägen sak, att över huvud allt gjordes som göras kunde för tillskapande av ökade försörjningsmöjligheter på olika arbetsområden. Detta vore så mycket mer påkallat i betraktande av den i länet alltjämt rådande starka folkökningen, som hotade att undan för undan allt mera komplicera läget på arbetsmarknaden. Vad anginge frågan om vilket organ, som lämpligen borde anförtros bestyret med jordförmedlingen, anslöte sig länsstyrelsen för sin del utan egentlig tvekan till vad länets egnahemsnämnd i sådant hänseende anfört och förordat. Länsstyrelsen motsatte sig sålunda på de av nämnden anförda skälen uppbyggandet av en helt ny organisation för ändamålet och rekommenderade i stället verksamhetens överlämnande till egnahemsnämnden, som i samband därmed förutsattes bliva på ändamålsenligt sätt och till fyllest förstärkt.

Den på jordanskaffning inriktade verksamhet, som inom länet för närvarande bedreves av Broms' egnahemsstiftelse och Alträskes nybyggesnämnd, syntes med hänsyn därtill, att densamma till sin karaktär på det närmaste anslöte sig till det planerade länscentrala förmedlingsorganets uppgifter, lämpligen böra överlätas å detta. Något annorlunda torde saken nog ställa sig i fråga om länets kolonisationsnämnd. Då denna redan vore i färd med att avveckla sin verksamhet, torde någon nämnvärd fördel knappast stå att vinna genom en eventuell överflyttning å nytt organ av dess återstående arbetsuppgifter, helst dessa huvudsakligen avsåge individuella saneringsåtgärder, vilkas vidtagande uppenbarligen förutsatte en intim kännedom om de enskilda kolonisternas personer m. m.

*De partements-
chefen.*

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 30 december 1935 har jag samma dag tillkallat särskilda utredningsmän för att verkställa utredning och avgiva förslag rörande egnahemsverksamheten och övriga med statens verksamhet på det sociala jordområdet sammanhängande frågor. Vid ut-

redningens igångsättande betonade jag angelägenheten av en effektiv jordanskaffnings- och jordförmedlingsverksamhet i syfte att utbygga bestående ofullständiga jordbruk. Vad nybildning av jordbruk beträffar torde, såsom jag i annat sammanhang framhållit, åtgärder från statsmakternas sida till främjande av sådana företag under rådande förhållanden principiellt sett böra begränsas att avse förhjälpande av lantarbetare och skogsarbetare samt andra i lant- eller skogsbruk redan sysselsatta personer till bättre försörjningsmöjligheter. Att genom jordbruksnybildning tillföra jordbruksbefolkningen tillskott från andra samhällsgrupper torde icke böra eftersträvas. En alltför starkt utvidgad jordbruksproduktion lär nämligen kunna leda till svårigheter att bereda den jordbrukande befolkningen en draglig levnadsstandard. Under sådana omständigheter torde jordbruksnybildning på oodlad mark icke i princip böra ske. För de två nordligaste länen är emellertid läget annorlunda. De skäl, vilka tala för ökning av antalet jordbruk i Västerbottens och Norrbottens län, nämligen i främsta rummet befolkningens snabba tillväxt och svårigheter att finna försörjning vid andra näringar samt den rikliga tillgången på odlingsbar jord, torde hava blivit i ärendet tillräckligt belysta. Det synes också otvivelaktigt, att en rationalisering och utvidgning av jordanskaffningsverksamheten är nödvändig, om något resultat inom sagda län av betydelse skall kunna härutinnan vinnas. Åtgärder i den riktning, som av utredningsmannen, landshövdingen Mannerfelt, föreslagits, hava tillstyrkts i samtliga avgivna yttranden. Något föregripande av den enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 30 december 1935 igångsatta utredningen torde icke genom dylika åtgärder behöva ske. Även för egen del vill jag därför förorda att statsmakterna lämna sin medverkan till främjande av jordanskaffningen inom ifrågavarande län i huvudsaklig överensstämmelse med vad utredningsmannen föreslagit.

Det viktigaste spörsmål, som här möter, är organisationsfrågan. Lika med utredningsmannen och de i ärendet hörda myndigheterna anser jag, att statens jordnämnd och kolonisationsnämnderna icke böra påläggas uppgifter utöver dem, vilka för närvarande åvila desamma, samt att nämnda organ alltså ej böra ifrågakomma för nu förevarande verksamhet. Åtskilliga skäl kunna, såsom utredningsmannen framhållit, åberopas för att ett nytt organ tillskapas för ändamålet. Att egnahemsnämnderna i deras nuvarande form icke äro väl ägnade att omhändervärd ifrågavarande jordanskaffningsverksamhet, därom är jag ense med utredningsmannen. Emellertid har jag vid övervägande av spörsmålet ansett mig böra stanna för en lösning, som ansluter sig till den av egnahemsnämnden i Norrbottens län föreslagna. Mitt ställningstagande påverkas i viss mån därför, att egnahemsorganisationen i dess helhet är, på sätt tidigare nämnts, föremål för utredning. Tillskapandet av ett nytt organ synes därför tillsvidare böra såvitt möjligt undvikas. Vissa direkta fördelar torde också vara förenade med egnahemsnämndernas utnyttjande som jordanskaffningsorgan. Sålunda har från olika håll erinrats om betydelsen av egnahemsnämndernas tidigare erfarenheter på området.

Tillgången till egnahemsnämndernas lokaler och organisation synes också kunna bli av betydelse för verksamheten.

Om jag sålunda förordar egnahemsnämnderna i Västerbottens och Norrbottens län såsom organ för den jordanskaffningsverksamhet, varom här är fråga, tillstyrker jag emellertid, att för handhavandet av sagda verksamhet nämnderna förstärkas med vissa statsrepresentanter. Varje egnahemsnämnd består för närvarande av fem ledamöter och lika många suppleanter. Tre ledamöter och suppleanter för dem väljas av hushållningssällskapets förvaltningsutskott. Återstående ledamöter och suppleanter utses av Kungl. Maj:t. Jag förordar, att vid handläggning inom nämnderna av förevarande slag av ärenden ytterligare två av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter eller suppleanter skola delta. Härigenom vinnes, att statens representanter i nämnderna vid behandlingen av dylika ärenden komma i majoritet, vilket synes rimligt och riktigt med hänsyn till den ställning staten, enligt vad jag i det följande tillstyrker, kommer att intaga till verksamheten.

De extra ledamöterna och suppleanterna för dem böra åtnjuta ersättning av statsmedel med belopp, som Kungl. Maj:t bestämmer. I samma ordning torde böra utgå ersättning till övriga ledamöter och suppleanter i nämnderna för arbete med förevarande verksamhet. För det löpande arbetet bör vid nämnderna anställas erforderlig personal likaledes mot gottgörelse av statsmedel enligt av Kungl. Maj:t fastställda grunder.

Verksamheten synes böra bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad som föreslagits av utredningsmannen. Den bör sålunda hava till syfte att anskaffa och iordningställa samt upplåta lämplig jord till egnahem eller arbetarsmåbruk eller för ofullständiga jordbruks förseende med tilläggsjord. Emellertid bör hinder ej heller möta att om så finnes lämpligt visst jordområde överlåtes till statens jordnämnd för anordnande å området av arrende-egnahem. För sådant fall synes kunna uppdragas åt egnahemsnämnden att vara jordnämnden behjälplig med företagens genomförande. I överensstämmelse med vad utredningsmannen framhållit torde i regel bli nödvändigt att genom jordanskaffningsorganets försorg utföras väg- och dikesarbeten på de för upplåtelse avsedda lotterna samt att i samma ordning någon del av varje lott uppodlas före försäljningen. Likaledes torde, om skäl därtill äro, erforderliga byggnadsarbeten kunna verkställas. Hinder läser ej föreligga att, om och i den mån så visar sig ändamålsenligt, verksamheten bedrives i samarbete med statens arbetslöshetskommission, på sätt redan nu sker med viss jordanskaffningsverksamhet inom Norrbottens län såsom i det följande skall närmare beröras.

Jordanskaffningen torde såsom föreslagits böra ske såväl genom inköp av jord i enskild ägo som genom övertagande av jord tillhörig kronan. I båda fallen synes, på sätt utredningsmannen anført, ärendet böra underställas Kungl. Maj:t. Jag kan alltså ej biträda det av egnahemsnämnden i Norrbottens län väckta förslaget, att endast förvärv av kronojord skulle göras beroende av Kungl. Maj:ts prövning. Jag erinrar, att statens jordnämnds fastighetsköp alltid prövas av Kungl. Maj:t, och denna anordning har icke

visat sig förenad med någon olägenhet utan utfallit tillfredsställande. Anordningen medför även den fördelen, att Kungl. Maj:t erhåller fortlöpande översikt över jordanskaffningsverksamhetens utveckling. Däremot torde det ligga i sakens natur, att upplåtelser från de av egnahemsnämnderna förvärvade fastigheterna må för de ändamål, som här avses, äga rum enligt vederbörande nämnds eget bestämmande. Skulle till äventyrs dylik fastighet icke kunna helt användas för det syfte, ifrågavarande verksamhet vill tillgodose, torde hinder ej böra möta att återstående del av egendomen avyttras av nämnden i den ordning, som nämnden prövar lämpligast, utan att Kungl. Maj:ts eller riksdagens samtycke därtill i varje särskilt fall inhämtas.

Enligt utredningsmannens förslag skulle, då kronojord överförts från domänfonden till jordanskaffningsorganets förvaltning, domänfonden nedskrivnas med belopp, motsvarande egendomens bokförda värde. Då en dylik anordning emellertid skulle medföra, att egendomen efter överflyttningen icke komme att redovisas annorstädes än i vederbörande egnahemsnämnds räkenskaper, vill jag för egen del förorda, att egendomen, oaktat den ställes under nämndens förvaltning, alltjämt bokföres som tillgång i domänfonden. Först i samband med att egendomen helt eller delvis av nämnden överlåtes å annan, bör förändring härvidlag äga rum. Sker överlåtelsen genom försäljning till egnahem eller dylikt, bör, enligt vad jag i det följande vill föreslå, viss del av köpeskillingen av nämnden inbetalas till domänfonden. Skulle det inbetalade beloppet understiga den försålda lottens i fonden bokförda värde, bör fonden då nedskrivnas med skillnadsbeloppet. Sker överlåtelsen i form av överflyttning till den av statens jordnämnd omhändertagda arrendeegnahemsfonden, bör nedskrivning av domänfonden företagas på samma sätt som då i domänfonden ingående egendom direkt överföres till jordnämndens förvaltning.

Den ekonomiska risken av jordanskaffningsverksamheten bör, såsom utredningsmannen föreslagit, helt bäras av statsverket. För bestridande av samtliga i det föregående omförmälda eller eljest med verksamheten förenade kostnader fordras anslag av statsmedel. I överensstämmelse med utredningsmannens av statskontoret biträdda förslag torde förevarande anslag böra anvisas under nionde huvudtiteln. Det torde, på sätt statskontoret anfört, böra givas form av reservationsanslag. Vad angår anslagsbeloppets storlek delar jag uppfattningen, att verksamheten tillsvidare, innan närmare erfarenhet vunnits, bör utövas försöksvis och alltså i begränsad omfattning. Utredningsmannen har föreslagit, att under de tre närmaste budgetåren borde för verksamheten inom ifrågavarande båda län tillhoppa avses ett belopp av 1,500,000 kronor, därav 500,000 kronor borde anvisas att utgå för budgetåret 1936/1937. Egnahemsnämnden i Norrbottens län har för samma budgetår ansett sistnämnda belopp erforderligt enbart för detta län. Jag inser väl betydelsen av att jordanskaffningen kan planläggas på längre sikt. Att av sådan anledning, på sätt egnahemsstyrelsen och egnahemsnämnden i Norrbottens län föreslagit, på en gång anvisa medel för längre tid än ett år i sänder synes dock knappast nödvändigt. Jag förutsätter, att statsmakterna

icke skola undandraga sig att, om vad jag här tillstyrker vinner bifall, bevilja anslag för verksamheten jämväl under de närmast följande åren till belopp som med hänsyn till verksamhetens utveckling och övriga omständigheter kräves. För nästkommande budgetår förordar jag, enär verksamheten även under första tiden torde böra bedrivas i något större skala än utredningsmannen förutsatt, att det i statsverkspropositionen till jordanskaffningsverksamhet inom Västerbottens och Norrbottens län beräknade beloppet 800,000 kronor anvisas för ändamålet. Härvid utgår jag från att visst belopp av anslaget får tagas i anspråk för finansiering av inköp av Björkfors egendom i Nederkalix m. fl. socknar i syfte att därstädes enligt förslag av Norrbottens läns hushållningssällskap dels upptaga kolonisationsverksamhet dels ock inrätta en lantbruksskola. Till denna fråga torde jag få senare i annat sammanhang återkomma.

Medel från anslaget böra enligt beslut av Kungl. Maj:t utanordnas till vederbörande egnahemsnämnd i mån av behov. Det bör åligga nämnden att hava särskild bokföring för ifrågavarande verksamhet och förevarande medel helt skilda från övriga omhänderhavda tillgångar. Vad angår redovisningen av belopp, som vid försäljning eller annorledes på grund av verksamheten inflyter till nämnden, kan jag ej tillstyrka det av egnahemsnämnden i Norrbottens län väckta förslaget att, sedan viss del inlevererats till statsanslaget, återstoden skulle få avsättas till en särskild under vederbörande nämnds förvaltning stående reservfond, som skulle användas till stödjande av de genom verksamheten skapade jordbruksföretagen. Angeläget synes nämligen vara att för jordupplåtelse å i här föreslagen ordning anskaffad mark tillämpas samma villkor som för motsvarande slag av lägenheter å annan mark. Samtliga inflytande belopp torde därför på sätt fallet i allmänhet är med återbetalningar av medel från anslag till verkliga utgifter böra inbetalas till statsverket och redovisas å riksstatens inkomstsida under huvudtiteln Diverse inkomster. Undantag härifrån torde dock böra gälla i så måtto, att, då fråga är om köpeskilling för lägenhet från kronoegendom, därav bör enligt Kungl. Maj:ts bestämmande till domänfonden överlämnas ett belopp, motsvarande det värde varmed lägenheten vid tiden för egendomens överförande till egnahemsnämndens förvaltning kan anses hava ingått i fonden.

På sätt i ärendet från olika håll erinrats synes det vara av vikt, att den statliga eller statsunderstödda jordanskaffningsverksamheten icke onödigtvis splittras på flera organ. Så länge den av mig här tillstyrkta jordanskaffningsverksamheten pågår, torde, såsom utredningsmannen föreslagit, nya företag enligt kungörelsen den 26 juni 1925 angående allmänna grunder för upplåtande av kolonat å kronoparker i Norrland och Dalarna icke böra genom kolonisationsnämndernas försorg igångsättas i Västerbottens och Norrbottens län, med mindre Kungl. Maj:t finner särskilda skäl därtill föreligga. Ej heller synes det som regel lämpligt, att under sagda tid jordanskaffningsverksamhet med anlåtande av jordanskaffningslån inom nämnda län påbörjas av egnahemsnämnderna.

Annorlunda torde såsom utredningsmannen framhållit läget vara ifråga

om redan pågående företag. I likhet med utredningsmannen anser jag, att dylika företag kunna få fortgå under sin nuvarande ledning. Sålunda torde G. E. Broms' egnahemsstiftelse ävensom Alträskis nybyggesnämnd kunna tillsvidare alltjämt omhänderhava den verksamhet, som av dem bedrivs. Särskilt med hänsyn till den beträffande egnahemsrörelsen i dess helhet ifrågasatta omorganisationen synes lämpligheten av att nu å den förstärkta egnahemsnämnden överflytta de företag, som omfattas av sistberörda verksamhet, kunna dragas i tvivelsmål. Det torde emellertid böra stå Kungl. Maj:t öppet att, om omständigheterna därtill föranleda, på framställning av vederbörande företags ledning framdeles besluta om sådan överflyttning.

Närmare bestämmelser rörande jordanskaffningsverksamheten i fråga torde i den mån så finnes erforderligt få meddelas av Kungl. Maj:t.

Fråga om särskilt anslag till viss jordanskaffningsverksamhet inom Norrbottens län.

På sätt erinrats under punkt 127 av nionde huvudtiteln i årets statsverksproposition har 1934 års riksdag (skr. nr 92) med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 64 för budgetåret 1934/1935 anvisat ett reservationsanslag av 25,000 kronor till understödjande av den utav Norrbottens läns egnahemsnämnd sedan ett flertal år i egen regi bedrivna jordanskaffningsverksamhet, som i stor utsträckning utövats och även framgent beräknades komma att utövas i samarbete med statens arbetslöshetskommission. Anslaget avsågs att användas såsom bidrag till dels kostnaderna för verksamhetens centrala ledning och administration, dels ock exploateringskostnaden vid Kassa jordförmedlingsföretag i Pajala socken, Tärendö jordförmedlingsföretag i Tärendö socken samt Salt- och Fetmyrans jordförmedlingsföretag i Arvidsjaurs socken.

Jämväl för innevarande budgetår har för ifrågavarande verksamhet anvisats ett reservationsanslag å 25,000 kronor (jfr IX H. T. 1935 p. 121).

Med utlåtande den 18 oktober 1935 har statens egnahemsstyrelse överlämnat en till Kungl. Maj:t ställd skrivelse den 28 september 1935 från *Norrbottens läns egnahemsnämnd*, däri hemstälts, att även för år 1936 måtte utgå bidrag till egnahemsnämndens jordanskaffningsverksamhet i egen regi med ett belopp av 25,000 kronor, avsett att fördelas med 5,000 kronor å administrationskostnader och återstoden å exploateringskostnader vid förutnämnda tre jordförmedlingsföretag. I sin förenämnda skrivelse har egnahemsnämnden anfört bland annat följande.

Nämnden avsåge, att liksom tidigare bedriva jordanskaffningsverksamheten i samverkan med statens arbetslöshetskommission. En dylik samverkan utgjorde för övrigt för närvarande, då inga särskilda medel för verksamheten stode till nämndens förfogande, ett oeftergivligt villkor för ernående av tillräckliga resultat av redan igångsatta jordanskaffningsföretag. Dessa vore för nämnden förenade med ej ringa kapitalutlägg, vilka vore ofrånkomliga för kolonisationens planmässiga genomförande. Företagen vore vidare av den art, att med exploateringen förenade utgifter endast delvis kunde täckas

genom inkomster från framdeles försålda egnahem. För ett rationellt fullgörande av föreliggande kolonisationsuppgifter vore nämnden i behov av större årligt statsanslag än som under de två senaste åren utgått. Med hänsyn till att statsmakterna kanske komme att besluta om ändrade grunder för stödjande av jordanskaffningsverksamheten inom Norrbottens län, funne nämnden emellertid lämpligt att för 1936 års verksamhet stanna med sin begäran vid det anslagsbelopp, som tidigare årligen utgått nämligen 25,000 kronor, vilket belopp skulle användas på i huvudsak följande sätt:

a) såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för *jordanskaffningsverksamhetens centrala ledning och administration* (utgifter för löner, resor m. m.) kronor 5,000

b) såsom bidrag till *exploateringskostnaderna*: utgifter för förläggning av arbetslöshetskommissionens arbetare, för förslag till diverse arbeten, för lantmåteri och lokal ledning m. m:

1) för Kassa jordförmedlingsföretag	»	3,000
2) för Tarendö jordförmedlingsföretag	»	2,000
3) för Salt- och Fetmyrans jordförmedlingsföretag	»	15,000

Summa kronor 25,000.

Statens egnahemsstyrelse har förklarat sig icke hava något att erinra mot det av egnahemsnämnden beräknade beloppets storlek. Styrelsen har anfört, att det syntes vara av icke ringa betydelse för länet, att verksamheten finge fortgå och fullföljas enligt uppgjord plan. Avkastningen från de nya odlingsområdena vore välbehövlig på grund av behovet av livsmedel för den växande befolkningen i länet. Man torde kunna räkna med, att de planerade nyodlingarna i viss mån kunde medföra minskning i den betydande importen av hö från Finland i dessa bygder, vilka i fråga om lantbruksprodukter tillhörde landets underskottsområden. Då kostnaderna för verksamheten vore betydande, kunde dessa icke helt bestridas av förvaltningsbidraget för egnahemsverksamheten.

*Departements-
chefen.*

Det synes lämpligt, att de jordanskaffningsföretag, vilka omfattas av ifrågavarande verksamhet i egnahemsnämndens egen regi, i fortsättningen handhavas av den förstärkta egnahemsnämnd, varom i det föregående förmäls. Med hänsyn till vad jag därvid anfört skulle särskilt anslag för sagda verksamhet då ej vidare behöva anvisas. I sakens natur torde nämligen ligga, att om verksamheten överflyttas från den nuvarande till den förstärkta egnahemsnämnden medel för densamma böra i skälig utsträckning kunna efter framställning av nämnden utgå ur det reservationsanslag till jordanskaffningsverksamhet inom Västerbottens och Norrbottens län, jag tidigare förordat.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till Jordanskaffningsverksamhet inom Västerbottens och Norrbottens län för budgetåret 1936/1937 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av kronor 800,000.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Sven Ros.
